SUOMEN
TEATTERIJÄRJESTÖJEN
KESKUSLIITTO

Sivistys- ja tiedejaostolle

Kiitämme mahdollisuudesta lausua vuoden 2020 talousarvioesityksestä HE 29/2019. Lausumme samalla Julkisen talouden suunnitelmasta VNS 2/2019 vp vuosille 2020-2023, koska ne kuuluvat keskeisellä tavalla yhteen käynnissä olevien uudistusten pitkäkestoisuuden vuoksi: VOS-uudistus, vapaan kentän rahoituksen kehittäminen ja Kansallisteatterin remontti. Veikkauksen jakovarojen väheneminen on huoli, joka sekin jatkuu yli tulevan budjettivuoden.

Budjettiesityksessä 2020 on hyviä uutisia taiteelle ja kulttuurille

Budjettiesityksessä vuodelle 2020 on hyviä uutisia. Hallitusohjelman mukaisesti kulttuuria vahvistetaan, ja esimerkiksi yhdistetylle (esittävä taide eli teatteri ja orkesterit sekä museot) VOS-momentille näyttäisi tulevan lisää yhteensä noin 20 miljoonaa euroa, josta teattereillekin useamman miljoonan rahoituslisäys, joka laskennallisessa järjestelmässä tietojemme mukaan on suurelta osin kuitenkin vaikutukseltaan tilapäinen ja johtuu teattereissa tehdyistä merkittävistä korjausinvestoinneista.

Ilmeisesti pysyvämmän luonteinen hyvä uutinen on vapaalle kentälle harkinnanvaraisiin tukiin tuleva lisäys, joka jäi suuruudeltaan 3 miljoonaan, vaikka ministeriö esitti 4 miljoonaa euroa. Tästä lohkaistaan lisäksi tietojemme mukaan osa vielä uusille toimijoille eli Tanssin talon ja Musiikin monigenreklubin toiminnan rahoittamiseen, mikä vähentää nykyisille toimijoille elintärkeitä lisärahoja.

On tärkeää, että Kansallisteatterin remontti päästään toteuttamaan ja siihen on varattu rahoitusta jo ensi vuodelle 20 miljoonaa euroa.

Lisäksi tervehdimme ilolla apurahojen tason nostamista ja siihen varattua 1,4 miljoonan euron lisäystä vuosille 2020 ja 2021 ja 1,8 miljoonan lisäystä 2022 ja 2023. Se edistää taiteilijoiden toimeentulon kehittymistä. Apurahat ovat pitkään olleet samalla tasolla, mutta elinkustannukset ovat nousseet.

Julkisen talouden suunnitelma 2020-2023 oikean suuntainen, mutta riittämätön

Nyt tehdyt lisäykset eivät täysin kata teattereiden rahoitusvajetta. Edellisen VOS-uudistuksen yhteydessä useat tahot esittivät, että lisärahoituksen tarve esittävien taiteiden rahoitusuudistuksen tarpeisiin (VOS ja vapaat ryhmät) olisi yhteensä noin 20 miljoonaa euroa.

Julkisen talouden suunnitelmassa esittävän taiteen VOS-järjestelmään osoitetaan portaittain nousevasti 1,5 miljoonaa (2021), 7 miljoonaa (v. 2022) ja vuodesta 2023 lukien 10 miljoonaa euroa. Esittävän taiteen vapaan kentän rahoituksen osalta ensi vuonna lisäystä on 3 miljoonaa ja se nousee seuraavana vuonna 3,5 miljoonaan. Yhteensä lisäystä olisi hallituskauden jälkeen 13,5 miljoonaa euroa. Suunta on ehdottomasti oikea, mutta euromääräisesti riittämätön kattamaan koko esittävän taiteen monipuolisen ja monigenreisen toiminnan

Erityisesti teatterin vapaan kentän toiminta on ollut voimakkaasti alirahoitettu, ja siksi nyt esitetyistä tukimiljoonista jokainen on tärkeä. Ns. vapaa kenttä on tärkeä osa näyttämötaiteen kokonaisuutta: suuri osa lastenteatterista tehdään vapaalla kentällä, ryhmissä kehitetään taiteellista tekemistä, uudistetaan teatteria

ja vapaalta kentältä löytyvät monet kansainvälisesti liikkuvat teatterit. Vapaissa ryhmissä edelleen iso osa ammattimaisesta työstä tehdään kuitenkin ilmaiseksi tai pienillä apurahoilla. Harkinnanvarainen valtionavustus on usein vain muutamia kymmeniä tuhansia euroja vuodessa, koska teatterisalit ovat pieniä, omarahoitusosuuden kehittäminen on vaikeaa, kuntien tukea saa vain osa ja sekin jää melko pieneksi.

Teattereiden ja orkestereiden rahoitusta pohtiva työryhmä on asetettu. Se jättää ehdotuksen esittävän taiteen VOS-uudistukseksi helmikuussa 2020. Tässä vaiheessa voi jo hyvin todeta sen, että ilman lisärahoitusta uudistusta ei olisi mielekästä toteuttaa. Hyvä, että siihen on nyt varattu lisärahoitusta, jolla muutoksia voidaan saada alulle.

Kansallisteatterin remontin rahoituksen turvaaminen julkisen talouden suunnitelmassa on hyvä asia. Koska siihen osoitettavat 50 miljoonasta eurosta 40 miljoonaa osoitetaan rahapelitoiminnan rahastosta ja rahapelitoiminan kehittymiseen sisältyy lähitulevaisuudessa merkittäviä riskejä, tämä saattaa tulevina vuosina johtaa ketjureaktioon ja leikkaustarpeeseen muussa taiteen- ja kulttuurin tuessa. Tähänkin hallituksen olisi hyvä varautua.

Budjettiehdotuksessa vuodelle 2020 ja julkisen talouden suunnitelmassa on myös merkittävin kulttuurirahoituksen rakenteellinen haaste vuosiin:

Veikkauksen jakovarojen väheneminen ei saa vaarantaa kulttuurin ja muita yhteiskunnalle erittäin tärkeiden toimialojen toimintaa ja vaikuttavuutta!

Hyvien uutisten lisäksi budjetissa ja julkisen talouden suunnitelmassa on ensimmäistä kertaa käsittelyssä taiteen ja kaikkien veikkausvoittovaroilla kokonaan tai osittain rahoitettujen alojen rahoitusrakenteeseen liittyvä vaaran paikka. Siihen haluamme teidän kiinnittävän eniten huomiota vuoden 2020 budjetin käsittelyssä:

Koska Veikkauksen jakovara ei ole kehittynyt enää kasvusuuntaan, eikä todennäköisesti jatka kasvua tulevaisuudessakaan, on VM jo ehdottanut, että nyt kohtuullisen pieneksi jäävä veikkausvoittovarojen vaje leikataan kulttuuribudjetista. OKM on omassa budjettiesityksessään ehdottanut, että vajetta ei leikata, vaan ehdottanut lisättäväksi valtion budjettiosuutta veikkausvoittovaroihin syntyvää vajetta vastaavalla määrällä.

Veikkausvoittovarat ovat pitkään kasvaneet vielä 2010-luvullakin ja tiukan valtiontalouden aikoina yhä suurempi osa kulttuuribudjetista on rahoitettu veikkausvoittovaroilla ja vastaavasti budjettiosuuteen kohdistettu toistuvia leikkauksia.

Nyt kun Veikkauksen jakovara näyttää olevan historiallisessa käännekohdassa, tämän järjestelmän haavoittuvuus konkretisoituu ja maksajaksi joutuvat taide ja kulttuuri yhdessä muiden perinteisesti veikkausvoittovarojen turvin toimineiden alojen kanssa.

Pyydämme teitä siksi varmistamaan, että taiteen ja kulttuurin, ja samalla kaikkien suomalaiselle yhteiskunnalle erittäin tärkeiden yleishyödyllisten alojen, eli myös liikunnan ja urheilun, nuorisotyön ja tieteen rahoitus turvataan valtion budjetista veikkausvoittovarojen negatiivisesta kehityksestä huolimatta.

Miksi teatteria kannattaa rahoittaa

1) Laaja teatteriverkosto

Suomessa on 46 VOS-puheteatteria + 11 tanssiteatteria + Kansallisteatteri. Rahoituslain ulkopuolisia teatteriryhmiä on lähemmäs 100, joista Taikesta eli Taiteen edistämiskeskuksesta harkinnanvaraista tukea saa vuosittain 43 teatteria. Yhteensä vakituisesti toimivia ammattiteattereita on siis noin 150 ympäri Suomen.

2) Katsojia yli 2,9 miljoonaa

Katsojia VOS-puheteattereissa + Kansallisteatterissa kävi vuonna 2018 yhteensä 2,3 miljoonaa ja rahoituslain ulkopuolisissa puheteattereissa 450.000 sekä ammattimaisissa kesäteattereissa 360.000. Kaiken kaikkiaan siis yli 2,9 miljoonaa katsojaa. Tämän lisäksi vapaalla kentällä toimii kymmeniä tuotantokohtaisia ryhmiä, joiden katsojamääriä ei tilastoida.

Harrastajateattereiden katsojaluvut mukaan lukien teatterissa käy katsojia yli 5 miljoonaa.

3) Teatterit työllistävät

VOS-puheteatterit työllistivät vuonna 2018 kuukausipalkkaisissa pidemmissä työsuhteissa 1952 henkilöä, joista taiteilijoita oli 613 (näyttelijät, tanssijat, ohjaajat, taiteelliset suunnittelijat jne.). Lisäksi lyhyitä taiteilijavierailutyösuhteita oli yli 2500.

Teattereiden julkista rahoitusta on leikattu jo usean vuoden ajan, mikä on tarkoittanut työvoimavaltaisella alalla väistämättä säästämistä henkilöstömenoista. Vähemmän vakituisia työntekijöitä, erityisesti taitelijoita. Ja vähemmän vierailutehtäviä taiteilijoille. Samalla tämä on tarkoittanut sekä pienempiä tuotantoja että alan kokonaisesitysmäärän tasaista laskua lähes koko 2010-luvun ajan.

Helsingissä 22.10.2019
Suomen Teatterijärjestöjen Keskusliitto

Elina Kuusikko
puheenjohtaja